Timișoara, 1895. Anul II. Nr. 274. Marți în 12 (24) Decembre.

DREPTATEA

Apare în fie-care ḑi de lucru la amiaḑi.

Prețul 10 fl. pe an (pentru străinătate 37 frci). — **Numeri singuratici 5 cr.** — **Tacsa de inserțiuni:** 1 cm. □ 1 cr., plus 30 cr. timbru. — Toate abonamentele și tacsele se plătesc în Timișoara.

Redactor responsabil: **Adrian P. Deseanu.**

Redacțiunea și Administrațiunea: Timișoara, cetate, strada Zápolya (Temesvár, Festung, Zápolyagasse), Nr. 41.
Telefon (linia de stat Viena, Budapesta, Arad) Nr. 4

Orientări.

Timișoara, 24 Decembre.

Pare că nici când altă-dată nu s'a simțit atât de acută trebuința, ca sĕ pertractăm în public cestiuni strict objective politice.

În politica practică obvin adesea casurile, că pe timpul cutărei acțiuni sulevate unele și altele împregiurări scapă din vederea omului, rĕmânênd neobservate. Așa de esemplu de și în politică se știe, că inclinațiunea mare a conducĕtorilor spre a profeți resultate bune și sigure din cutare intreprindere sau acțiune, nu e de cât un vĕdit semn al vanității proprie a respectivilor conducĕtori și un atestat despre nestiința lor politică.

Se știe, mai departe, că nu poate fi recunoscut ca om de politică cineva numai pentru aceea, fiind-că are dorul și ocasiunea de a pune în perspectivă un anumit scop frumos, pe care însĕ în real poate că numai generațiunile viitoare îl vor putĕ realisá și gustá. Napoleon I n'a avut dorul de a inventá nici o armă, dar' el totuși a fost și a murit ca mare beliduce; Napoleon III a inventat tunul ce deodată scuipă multe focuri și multe gloanțe (mitraleuse), de la care aștepta multe și mari resultate pe câmpul de resbel, dar' el totuși — numai beliduce n'a fost: a ajuns în *captivitate*.

Tot în politică obvin casuri, că în unul și același partid se nasc divergințe de păreri. Unul privește ca cestiune de principiu ceea ce celuilalt i-se pare a fi causă de oportunitate sau de neoportunitate. Această divergință trage ușor după sine descompunerea respectivului partid, ear' dacă în sinul cutărui partid se naște chiar ceartă asupra intrebării: dacă anumita cestiune are sĕ fie formulată ca principiu sau numai ca un moment al oportunității sau neoportunității? atunci în sinul unui asemenea partid se naște chiar dușmănie.

Evitarea tuturor acestor rele nu se poate alt-cum, de cât earăși prin o regulă politică care ḑice: mesurătoarea capabilității politice a cutărui bărbat nu e nici de cât eminența intențiunilor sale, ci aceea că ivitu-s'a (întrat'a), ori ba resultatul prevĕḑut și prevestit de dînsul?

Avênd în vedere ținuta psihologică a persoanelor angagiate în oare care acțiune politică, ne vom convinge, că permanenta lor cugetare, ori-cât de națională, la una și aceeaș acțiune, de regulă slăbește capabilitatea cugetărei persoanelor, făcêndu-le unilaterale; find-că un interes, ușor de înțeles, totdeauna îndeamnă pe cel de la esecutivă a se gândi asupra greutăților ce le întimpină și-l face preingrijit de izbutirea întreprinderei. Când cu astfeliu de oameni te dai în vorbă despre afacere, îi veḑi că objecțiunile lor le încep de la partea ultimă a temei politice.

De aceea în politica practică *esaminarea* relațiunilor întrĕ cari te afli și a eficacității *formează sîmburele politicei ce o faci.*

Austro-Ungaria.

„Sancțiunea pragmatică“, adecă legea art. I. din 1723, prin care se regulează succesiunea (moștenirea) tronului împĕrătesc al Austriei și al regatului Ungariei, fiind acestea împreunate în mod nedespărțibil, a devenit pusă la ordinea ḑilei, mai ales în jurnalele din străinătate.

Jurnalele din Budapesta susțin, că în cercurile parlamentare adesea s'a vorbit, că archiducele Ladislau Carol, care în înțelesul Sancțiunei pragmatice ar fi chiămat a moșteni Tronul Austriei și Ungariei, ar fi abḑis de acest drept al sĕu în favorul primului sĕu născut *Francisc Ferdinand,* care însĕ este foarte greu bolnav și de present petrece în țĕri străine spre a-și recăștigá sănĕtatea. S'ar fi vorbit, în numitele cercuri, chiar și despre aceea, că derivându-se dreptul de moștenire de la Francisc Ferdinand, se urmeze în succesiune fratele sĕu Carol Ludovic Ferdinand, care apoi sĕ se căsătoriască cu Elisaveta, fiica decedatului principe de coroană *Rudolf.*

După foile din străiuătate reeasă însĕ cu totului tot altă combinațiune. Acestea susțin *că Sancțiunea pragmatică se va modifcá,* adecă se va schimbá ordinea în succesiune. Anumit unele foi din Germania întrĕ cari și »Schlezische Zeitung« vestesc ca de tot positivă stirea, că *modificarea* Sancțiunei pragmatice este dejá *plănuită,* și adecă în următoarea direcțiune: sĕ urmeze la succesiune fiul cel mai mărișor al ginerelui *Francisc Salvator* resp. al fiicei *Maria Valeria,* adecă nepoțelul Maj. Sale. Asta ar fi chiar dorința Maj. Sale a împĕratului rege.

Dacă într'adevĕr s'ar realisá această succesiune de tron, atunci legea fundamentală (Sancțiunea pragmatică), care privește pe ambele monarhii dualiste, ar trebuí sĕ sufere o temeinică modificare, căci prin asta s'ar statuá succesiunea următorilor din parte feminină (fiica) *în același timp,* pe când *esistă* în vieață succesori legali din parte bărbătească.

»Schlezische Zeitung« mai susține încă și aceea, că numirea lui *Goluchovszky* de ministru de esterne și a lui *Badeni* de ministru-președinte s'ar fi făcut pe lângă espresa condițiune, că ei vor duce la îndeplinire modificarea în acest sens a Sancțiunei pragmatice — în Austria, se înțelege.

E de observat, că cestiunea privește cu tot din adinsul și pe Ungaria, a cărei Sancțiune pragmatică până aḑi nici-odată nu a fost modificată.

Foișoara „Dreptății“

Sfat.

Ce dulci sunt patimile tale,
Când dor de dor se tot urzesc
Și 'n mreaja lor ca de păiangen
Sĕ prindă inima-ți pândesc.

Doar' cincisprețece ani de ḑile
Tu numeri lâng' ai tĕi părinți,
Și inima ți-e cutropită
Deja de tainice dorinți.

Și nu pricepi ce însemnează
Atâta neastĕmpĕr vag;
Ear' gândul tĕu, de ce aiurea
Tot umblă pe cărări pribeag?

A întâlnit în lunga-i cale
Un chip aevea blând și trist,
Un ideal cu ochi albastri
Al mântuirei tale Christ.

De ochii lui blajini și umeḑi
Te-apucă un dor nețĕrmurit
Și încă nu poți sĕ-ți dai seamă
De când și cum l'ai îndrăgit?

De acuma cerul vieței tale
Va fi mai mult înourat;
De-aceea dar', copilă blândă,
Evită întâiul sărutat.

Căci ale tale patimi toate
De-ascunse doruri se urzesc,
Și 'n mreaja lor ca de păiangen
Sĕ prindă inima 'ți pândesc.

Petru Vulcan.

O frunză de maslin.

După **Elihu Burrits.**

(Continuare.)

III. Economia plugului și economia sabiei.

Treapta înaltă de perfecțiune la care a ajuns agricultura Angliei, umple de mirare pe cunoscĕtoriu. Anglia se presentează cĕlĕtoriului străin ca o mare grădină artificială, întocmită spre a dá lumei dovadă de ce este în stare a sĕvêrși silința omenească. Holdele, arăturile strătăiate de pomi verḑi, seamână ca o icoană cuprinsă în cadre, la cari sute de mâni măiestre și-au pus arta de la primul ciripit al rĕndunelei până la cea din urmă rază a soarelui apunĕtoriu. Ori încătro îți întorci ochii, nu veḑi de cât arbori frumoși, ici adunați în grupe, colo îndesați în pădure sau așeḑați în parcuri și stând măreți, ca niște străji singuratice ale câmpului. Pretutindenea, în coliba cea mai modestă a țeranului, ca și în vila lucsurioasă a bogatului, se vĕd urme ale silinței omenești.

În nici o parte a anului, nici macar earna, munca nu se întrerumpe; plugul sau sapa, coasa ori grebla e necurmat în lucrare spre a înrodí, îmbunătățí și înfrumsețá câmpul. Unde înflorește agricultura, acolo afli mii de bărbați și femei, mii de feciori și fete, ocupându-se cu adaugerea la bogăția și mărirea patriei lor.

De vei întrebá acum, că ce a costat alcătuirea acestui minunat peisagiu, câtă sumă de bani se cere spre a produce toată această podoabă măreață? Drept rĕspuns la această întrebare se calculează, că agricultura Angliei —

Transacțiunea vamală a Austro-Ungariei. Din incidentul renoirei tractatului vamal între Austria și Ungaria, cu ocasiunea pertractărilor din parlamentul austriac a eșit pe tapet cestiunea *cu urcarea cvotei*, ce o plătește Ungaria la datoriile comune ale monarchiei de pe timpul, când Monarchia întreagă erá una. Austriacii țin că proporțiunea actuală nu este justă, fiind-că de la pactul cu dualismul (1867) încoace Ungaria a făcut mare progres în privința economică. Va sĕ dică austriacii pretind acum într'un mod cam indirect, ca Ungaria sĕ le plătiască nițică contribuțiune pentru prosperarea sa economică.

România.

Simplificarea sistemului administrațiunei publice. *Monitorul Oficial* publică o circulară a dlui Ministru de interne cătră toți prefecții, prin care le cere sĕ-i comunice de urgență, pentru a se avè în vedere la întocmirea budgetului, părerea dlor asupra funcțiunilor și serviciilor ce s'ar putè suprimá.

În resumat, d. ministru cere dlor prefecți sĕ-i arate: ce sume se pot micșorá de la prevederile materialului, cari sunt funcțiunile ce s'ar putè reduce cu totul și cari s'ar putè plătí cu salariu mai modest.

Ideile emise de d. Fleva în aceastâ circulară sunt că: funcționarii administrativi trebuie sĕ lucreze cel puțin opt oare pe di, că organisația serviciilor sufere din causa numĕrului prea mare de funcționari, și că trebue simplificat sistemul întrebuințat astădi prin reducerea cu mult a corespondenței între autorități.

Primirea părintelui Lucaciu. „Epoca" scrie: În numĕrul nostru de la 8 Decembre, vorbind de ședința comitetului „Ligei" în care s'a discutat asupra primirei părintelui *Lucaciu*, am spus că și dl I. Slavici a luat parte la acea ședință. Dl Slavici ne roagă sĕ spunem, că dsa n'a luat parte la nici un feliu de ședință a comitetului „Ligei" *și că nu se preocupă de cestiunea, dacă are ori nu sĕ i-se facă părintelui Lucaciu vre-o primire la București.*

Străinătate.

Conflictul anglo-american. (New-York, 23 Decembre.) O telegramă din Caracar spune, că dispozițiunea contra englezilor e în creștere. În general se cere mobilisarea gardei naționale.

*

Se cunoaște causa neînțelegerei dintrĕ Anglia și republica Venezuela. Este vorba de hotarele nu tocmai bine lămurite dintrĕ Guiana engleză și provinciile orientale ale provinciei Venezuela.

Incidentul cu frontiera este foarte vechiu și ar fi continuat încă mult timp în stare latentă, dacă, acum câteva luni, guvernul Venezuelan nu ridicá cu forța un avantpost englez din teritoriile disputate și nu'l țineá arestat câteva oare.

Guvernul englez a cerut reparațiune pentru aceasta insultă și generalul Crespo, presidentul Venezuelei, temĕndu-se de impopularitate, a trăgănit lucrurile pe pretecstul, că dacă ar dá satisfacțiune pentru aceasta insultă, ar recunoaște implicit, că teritoriul în cestiune aparține Angliei; în schimb el a cerut, ca toată cestiunea hotarĕlor sĕ fie supusă arbitragiului.

Englitera a rĕspuns, că nu poate uní cele două cestiuni, reparația insultei cu stabilirea hotarului, și că asupra hotarului primește arbitragiu numai pentru acea parte din teritoriul discutat, pe care Anglia nu o stăpânește de fapt.

În această stare a negoțierilor au intrat în joc Statele-Unite, cari basându-se pe doctrina președintelui Monroe de la 1824, după care ori-ce sporire de teritoriu a unei puteri europene pe continentul american trebuie sĕ fie considerată ca un act de ostilitate în contra Statelor-Unite, doctrină prin care Napoleon III a fost silit sĕ-și retragă trupele din Mexico, au luat partea Venezuelei.

Dilele trecute Anglia a rĕspuns printr'o notă foarte lungă, în care, după ce contestă că doctrina Monroe ar fi un principiu admis în dreptul ginților, susține, că în casul concret ea nu se poate aplicá, deoare-ce Anglia nu voiește sĕ-și întindă teritoriul, ci numai sĕ-și statornicească hotarul.

La aceasta președintele Statelor-Unite rĕspunde printr'un mesagiu cătră congres, prin care 'și susține acțiunea sa și cere congresului ca el, printr'o comisiune, sĕ stabiliască adevĕratul hotar, cu alte cuvinte se încearcă sĕ împuna un arbitragiu forțat.

Lucrul este cu atât mai serios cu cât, acum câte-va dile, în senatul american a fost violent atacat ambasadorul Engliterei în privința unor despăgubiri pentru pescăriile din Canada, fără ca președintele sĕ facă vre-o observație oratorilor.

Două sunt causele cari esplică atitudinea Statelor-Unite. Pe deoparte este neîndoios, că de câtva timp un mare șovinism domnește în Statele-Unite. Astfeliu mai multe legislaturi din diferitele state au votat resoluțiuni în favoarea revoltei cubane; ear' unii oratori au arĕtat pe față, că Statele-Unite ar trebuí sĕ pună mâna pe Canada, care, prin completarea drumului de fer inter-oceanic, este menită sĕ facă o concurență serioasă Statelor-Unite. Al doilea este un motiv de politică internă; președintele Cleveland voiește sĕ se aleagă pentru a treia-oară, în contra unei axiome constituționale stabilită de Waschington, și cum partidul democrat stă acum foarte rĕu, el speră, prin o acțiune energică în cele esterne, sĕ-și facă popularitate și mai ales sĕ-și câștige voturile irlandezilor.

Probabil că lucrurile nu vor merge până la rĕsboiu, de și corespondenții din America ai jurnalelor engleze, de vr'o două luni spun că situațiunea e foarte gravă.

O complicațiune ar avè efectele cele mai neașteptate asupra întregei politice europene. Anglia ocupată cu Statele-Unite, însemnează soarta Turciei și a Chinei lăsate în cea mai mare parte la discrețiunea Rusiei.

Este curios cum, prin înmulțirea comunicațiilor, s'a lărgit sfera intereselor europene. Probleme de cea mai mare însemnătate sunt puse în acelaș timp în estremul Orient, în Siam, în Armenia și în America.

Situațiunea în Turcia. (Constantinopol, 23 Decembre.) Poarta s'a lăsat de planul de a trimite vase de rĕsboiu turcești în apropierea năilor staționare ale marilor puteri.

La judecătoria penală de aici s'a început procesul armenilor cari din propria iniciativă ori la îndemnul comitetului armean revoluționar au trimis notabilităților armene scrisori amenințătoare. Mai întâiu s'a pertractat afacerea lui Garabet din vilajetul Van, care ca esmis al comitetului revoluționar anglo-armean amonințase pe an anumit comerciant armean Güpekenkian; a fost condamnat la închisoare pe 5 ani aspriță prin muncă silnică.

(Salonic, 23 Decembre.) Sosirea vaporului austro-ungar Sebenico se așteaptă pe mâne. Partea cea mai mare a escadrei engleze se află deja în portul de aici, ear' ceealaltă face esercițiì la piciorul muntelui Olimp.

Mișcarea macedoneană. (Sofia, 23 Decembre.) În fruntea mișcărei macedonene s'a pus Lucanov, ginerele lui Zancov. Din aceasta se deduce, că în dosul mișcărei stă Rusia. Comitetul macedonean lucră pentru a organisá cete de insurgenți pe cari sĕ le trimite în Macedonia și Sĕrbia vechiă. Conducerea cetelor o vor luá asupra-și oficeri bulgari și rusești. Se poate luá ca sigur, că comitetele macedonene la primăvară vor încercá renoirea revoluțiunei.

Spre întărirea cordonului ministrul de rĕsboiu a mai trimis opt batalioane la granița bulgărăturcească.

Proces de presă politic.

Sub acest titlu „Nemzeti Ujság" de la 20 Decembre scrie următoriul prim-articol datat din 19.:

Dacă cerneala de tipografie ar ștí roșí de rușine, adi *Pesti Napló* ar apărè cu litere roșii. Judecătoria reg. de presă din Budapesta s'a ocupat adi cu rușinea lui *Pesti Napló*. Substratul genuin al pertractărei de adi e întrebarea, că la adecă cui s'a șí vîndut pe sine acest nenoricit diariu? Domnului dr. Alexandru Wekerle, guvernului ungar, ori oare-cărui consorțiu de geșeft, care-și poartă conștiința în buzunariu?

Nu în zadar se dice, că presa e a opta mare putere. Puterea ei e în adevĕr mare; arma-i este litera, și aceasta armă e mai ascuțită de cât cel mai ascuțit pumnal, ear' rana causată cu aceasta armă de multe-ori e mai periculoasă de cât cea causată de glonț.

Atmosfera coruptă a finei acestui seclu se pare a fi cuprins și pe aceasta a opta mare putere, și nu un organ al presei abusează de puterea ei. Din puterea aceasta a presei a cumpĕrat o bună parte un consorțiu de geșeft. Consorțiul acesta și-a câștigat milioanele din lucrările publice de stat (állami épitkezések), prin urmare i-a fost condițiune de vieață bunăvoința guvernului.

Dar' câștigarea acestei bunăvoințe și-a încercat'o pe căi foarte curioase. Ori la însărcinarea guvernului a cumpĕrat diare opsiționale,

după date statistice — ocupă cu lucru 700,000 muncitori cu diua, și că una cu alta plățile se urcă pe sĕptĕmână pentru fie-care muncitoriu la dece șilingi, ceea-ce dă suma anuală de 17.200,000 fl.

Dar' cât mănâncă armata Angliei? Cam 18.500,000 la an (1848). Gândiți, că această sumă mare se cheltuește pentru ca sĕ se țină, sĕ se îmbrace și sĕ se hrăniască niște oameni a căror vocațiune este sĕ ucidă — la casuri date chiar și rudeniile lor de sânge! Gândiți, că această Angliă mândră, în nebuna sa socoteală de a se asigurá contra irupțiunilor inimicului și de a-și apĕrá negoțul maritim, cheltuiește pentru armata sa mai mult de cât ar costá munca cultivărei și înfrumsețărei unei țĕri tot așa de mari.

IV. *Pacea armată.*

Între rĕtăcirile de cari sufere bietul om, puține vor fi atât de fatale, cum e principiul: *Si vis pacem, para bellum* (vrei pace, gătește-te de rĕsboiu). În timp de rĕsboiu poporul își întrebuințează cel puțin puterile pentru a bate inimicul; din contră, în timp de pace partea cea mai mare a venitului statului se cheltuește în luptă cu inimicul, care mai de multe-ori nu esistă, de cât în fantasia unei spaime bolnăvicioase. După principiul: *Si vis pacem, para bellum*, o națiune n'ar trebuí sĕ mai facă altceva, de cât în toată vieața ei sĕ se gătiască de rĕsboiu! Însĕ judecând din punct de vedere al rațiunei, culturei, umanității, poate fi aceasta supremul scop al omenimei? Dacă în timp de pace trebue sĕ ne gătim de rĕsboiu, atunci când ne vom gătí de pace? Nu cumva pe câmpul cel sângeros al rĕsboiului, întrĕ bubuitul tunurilor, întrĕ foc și fum, întrĕ ucidere și moarte?

Nici odată. Armiile permenente ale creștinătății învĕrtesc înfricoșatele sulițe ale morții, așteaptă pregătite din dinți până 'n călcâie sĕ se apuce de sângerosul seceriș în câmpul bătăliei. *Pacea armată,* cum numesc diplomații acest concept, nu e nimic de cât un armistițiu pe termin nehotărit, o întrerupere întêmplătoare a rĕsboiului spre a aduná puteri noue la luptă nouă, o pausă în care popoarĕle armate pândesc la semnalul ce le va chiămá sĕ sară unul asupra altuia.

De la înarmări, popoarele foarte ușor pot sĕ alunece la bătaie. În țerile, unde este obiciu, ca tot omul sĕ poarte armă la sine, se întêmplă bătăi și omoruri mai dese, căci omului înarmat mai ușor îi sare țandĕra în nas.

Ceea ce se dice aici despre individ, se poate aplicá și la națiuni întregi. Sau nu e lucru trist a vedè pe cele mai multe națiuni, că se pregătesc la rĕsboiu tot cu atâta grijă, ca și când s'ar aprovisioná pentru earnă?

Rĕul însĕ nu mai poate rĕmânè așa multă vreme. Financiarii cei mai distinși arată, că cheltuelile păcei înarmate golesc lada statului, înmulțesc dăjdiile și trebue sĕ împingă statele mai curênd sau mai târdiu la noue credite în bani de hârtie, la discredit, ba chiar și la bancrot.

Ar fi deci ceasul al unsprędecelea, ca popoarĕle de o parte și de alta sĕ înceteze cu uriașele înarmări și sĕ se lase de nebunul principiu: *si vis pacem, para bellum!*

Stejerel.

Frunze și Frunzulițe.

— Poesii poporale. —

De-ar fi dorul floricea
Cu el furc'ași împăná,
La ședători l'ași purtá
Și tot doine i-ași cântá.

Și de-ar fi și răbdător
Pre cum e de trădător,
Spune-i-ași tot ce simțesc,
Spune-i-ași pe cin' iubesc.

Și 'n lume de n'ar fugí
Multe i-ași mai povestí,
De flori mândre din grădini,
De doi ochi ca și lumini.

Dar' sĕ-i spun nu îndrăznesc
Pe cine cu drag iubesc;
Că se duce'n glume, ris,
Și mĕ spune tot ce-am dis.

(Ecica română.) Vióra Magdu.

cari până acum serviau convingerei libere, adevĕrului, pentru ca în viitoriu lăpĕdându-şi convingerile de până acum sĕ versuiească imnuri de laudă la adresa guvernului şi sĕ acopere toate abusurile puterei; ori apoi nu la mandat direct, ci din propria iniciativă a lucrat astfeliu, cunoscênd lacsa mustrare de suflet a guvernului, că prin acapararea presei libere 'i va face cel mai plăcut serviciu.

Nu putem sti acuma, că dintrĕ aceste două alternative care e adevĕrată? Fapt e, că un organ cu trecut de 40 ani al presei maghiare, de ađi pe mâne şi-a schimbat principiile; munca cinstită din decursul acestor 40 ani, convingerea profesată în rĕstimp de 40 ani şi-a denegat'o, şi-a tradat'o în decurs de 24 oare.

Dacă e lumină, nu poţi negá esistinţa soarelui pe ceriu; dacă ploaue, nu poţi negá esistinţa norilor; unde e fum, nu poţi negá esistinţa focului; dacă se mişcă trestiile, nu poţi negá vêntul, şi dacă un ḑiariu cu trecut de 40 ani îşi schimbă de ađi pe mâne toate convingerile, toate principiile, nu poţi tăgădui, că aceasta numai lucrul mârşăveniei (becstelenség) poate fi.

Că astfeliu de lucruri nu se fac publice, ci numai pe sub ascuns, — aceasta e sigur. Imbecilităţi (hitványság), pĕcate — de când lumea e lume — încă nu s'au comis nici-când pre lângă mărturia notariului public. Cel care aşa voieşte sĕ purifice vieaţa publică coruptă, că sbiciueşte numai abusurile constatate prin act de la notariul public, ori ce ştiu eu prin câte mărturii, acela numai cocheteazǎ cu activitatea sa de purificator, şi la adecă nu sbiciuirea, ci acoperirea abusurilor o voieşte.

Şi pĕcatul comis în ascuns e tot pĕcat, şi şi acesta trebue vĕdut din partea acelora cari înseteazǎ după atmosfera mai curată a vieţei publice. Şi cu atât mai adins trebue vĕdut atunci, când consecuenţa pĕcătoasă a pĕcatului devine publică. Ear' la afacerea acestei cumpĕrări de ḑiare, pertractată ađi, a eşit clar la iveală, că atentatul a fost comis contra libertăţei presei, contra independenţei convingerilor.

Doi ḑiaristi au vĕdut atentatul şi şi-au împlinit chiămarea lor de ḑiaristi. Pentru aceasta împlinire a chiămărei lor au fost puşi ađi pe banca acusaţilor. Unul zace bolnav, s'a rugat sĕ se amâne pertractarea, — nu s'a amânat. Al doilea acusat se presintă şi deasemenea cere amânarea pertractării, căci altcum nu e în stare sĕ producă dovedile, — nici acestei cereri nu s'a dat loc.

Apoi, ce fel'iu de frivolă căutare a adevĕrului e aceasta? Îţi pun doispreḑece cetăţeni, ca sĕ fie judecători, dar' ţi-i despoaie de vederea limpede. Acusatul e constrîns sĕ renunţe la dovedire, la apĕrare, numai şi numai fiind-că tribunalului şi neajutoratului (gyámoltalan) president de tribunal îi place sĕ se îndărziască, sĕ se capriţieze; numai şi numai fiind-că tribunalul — aşa se pare — crede, că chiămarea lui în acest cas nu e aceea, ca adevĕrul sĕ easă la iveală în deplina lui curăţenie, ci sĕ facă puterei serviciu plăcut.

Când scriem aceste rênduri nu ştim că verdictul juriului fi-va oare achitătoriu ori condamnatoriu; noi numai aceea vedem, că de la acesti doisprezece cetăţeni nu se cere sĕ fie judecători, cari vĕdênd limpede, sĕ judece drept, ci sĕ fie părcălabii celor doi acusaţi, cari au avut curagiul sĕ sbiciuiască abusurile guvernului, ale puterei.

Cronică.

Timişoara, 24 Decembre n.

Moş Crăciun e de vină. În sensul contractului ce'l avem cu tipografia, numĕrul procsim al ḑiarului nostru numai Joi la amiađi va apărĕ. Mercuri fiind sĕrbătoarea Crăciunului unguresc, personalul tipografiei are pausă şi astfeliu de silă ca de voie bună trebue sĕ pauseze şi „Dreptatea". Pentru aceasta scurtare în drepturile onoratului nostru public cetitoriu vom căută sĕ'l rebonificăm cu un numĕr de sĕrbătoare la Crăciunul nostru.

Necrolog. Subscrişii cu inimă sfăşiată de durere anunţăm moartea preaiubitului şi mult regretatului frate, tată, socru şi moş George *Magieriu*, preot gr. or. rom. şi asesor scaunal, care după grele suferinţe în urma unui morb îndelungat a rĕposat în Domnul astăḑi la 4 oare dimineaţa, în etate de 74 ani ai vieţii şi în al 47-lea an al preoţiei sale. Rĕmăşiţele pămêntoşti ale defunctului se vor aşeḑá spre vecinica odihnă Luni în 11/23 Decembre 1895 la 3 oare după amiađi în cimiteriul gr. or. rom. din loc. Fie-i ţĕrîna uşoară şi memoria binecuvêntată! Cireşia, la 9/21 Decembre 1895. Grigorie Magieriu, ca frate. Andronic Magieriu, ca fiu. Antiţa născ. Mioc, ca noră. George, Silvia, Titu, ca nepoţi. Ana mărit. Popoviciu, ca fiică. Nicolae Popoviu, ca ginere. Elena mărit. Boldea, ca nepoată, Andronic, George, Nicolae, Dimitrie, ca nepoţi.

Adunarea generală a asociaţiunei naţionale aradane pentru cultura poporului român este convocată pe 21 Decembre st. v. a. c. în localitatea asociaţiunii, aflătoare în casa diecesană de lângă biserica catedrală. Între alte agende puse la ordinea ḑilei, cu această ocasiune se va efeptui şi restaurarea biroului adunării generale şi restaurarea direcţiunei. Deodată cu convocarea direcţiunea asociaţiunei a emis către public un călduros apel, prin care îl învită a conlucrá la prosperarea acestei instituţiuni.

Notariu amovat. Cetim în foile maghiare, că notariul cercual din *Furlug* (comitatul Caraş-Severin) Nicolae *Dobrescu*, a fost amovat din post pe cale disciplinară.

Câte litere se cuprind în sfînta scriptură? Un hollandez — ne avênd alt-ceva de lucru — s'a pus sĕ numere literele din sf. scriptură. După muncă de 30 ani a ajuns la resultatul, că în sf. scriptură se află 3.566,480 litere. — Cine nu crede, poate sĕ 'l controleze.

Apostasia unui preot catolic. O foiţă maghiară din Debreţin spune, că preotul-capelan rom. cat. Tarnay János din Várad-Olaszi şi-a lăpĕdat religiunea rom. catolică, a trecut la reformaţi şi s'a căsătorit cu o jidancă. Gazeta aceea mai spune, că apostatul îşi va lăpĕdá şi religiunea reformată şi — la dorinţa părinţilor jidancei — va trece la religiunea mosaică. — Aferim convingere!

Un pretendent de tron dispărut. Din Paris se scrie despre *ducele de Orleans*, care în primăvară plecáse în călĕtorie prin India şi China, că din 22 Iuniu n'a mai dat nici un semn de vieaţă. Cei din apropierea cercului familiar al ducelui sunt de credinţa, că ducele n'a perit, ci a bună seamă petrece în Tibet, a cărei capitală — Lassa — voiá s'o cerceteze, şi că numai în urma oare-căror greutăţi neprevĕḑute n'a dat până acuma semne de vieaţă.

Omor. Din Boroş-Sebeş ni-se comunică următoarele: „Mercuri în 18 Decembre în têrgul de ţeară din Boroş-Sebeş vre o câţiva repsigani — numele numai Dumneḑeu le ştie la toţi — s'au bătut cu nişte români din Buteni foarte rĕu, în cât unul din butenari, cu numele Nicolau *Cornea*, a mai trăit 12 oare şi a murit în etate de 22 ani. Repsiganii sunt deţinuţi şi vre-o opt sunt cu capurile sparte. Rĕu destul: Român cu Român! — *Vanciu*.

Catastrofa unei corabie. Corabia germană *Athene*, încărcată cu petroleu, a suferit în apropiere de Kay-May (America) o teribilă catastrofă. Petroleul a esplodat sfărmând în bucăţi întreagă corabia. Din personal au murit 14 inşi, între cari şi căpitanul; ceialalţi au scăpat pe vaporul englez *Tafna*.

„Cum sĕ nu fie vinovat!" Din incidentul procesului de presă pertractat înaintea juriului din Budapesta „Budapesti Hirlap" povesteşte următoarea întêmplare hazlie:

În Rusia introduseseră odată ca de probă instituţiunea juriilor. La prima pertractare a unui astfeliu de proces procurorul, îngâlerat cu sirmă de aur, a rostit un straşnic richisitoriu, după care presidentul a pus juraţilor întrebarea, că vinovat e acusatul?

— Cum sĕ nu fie vinovat, măria ta, dacă domnul cu guler de aur ḑice, că 'i vinovat!

Biserică şi şcoală.

O mică lămurire. Dl corespondent „Tu" în nrl 269 al „Dreptăţii" mĕ critică pentru vederile mele din tractatul „cestiunea manualelor şcolare", care l'am lucrat eu în numele despărţĕmêntului Bocşei şi cu aprobarea aceluia a fost presentat adunării generale jubilare din Caransebeş, carea a decis distribuirea la despărţĕminte spre studiare şi referare procsimei adunări. Cu tractatul ca atare nu mĕ voiu ocupá acum, căci *eu nu voiesc sĕ preocup* opiniunea despărţĕmintelor, dar' voiesc a preveni, ca nici dl „Tu" sĕ ne preocupe opiniunea învĕtătorimei numai cu frase ca: „recurge la manualul „Falusi iskolások könyve" etc. etc." Pentru orientarea on. public comunic, că eu numai am indigitat la gruparea materialului în mod sistematic, cum este în „Falusi iskolások könyve" şi nu am dis că numai acest manual ar corĕspunde, căci acela e unguresc şi nouĕ ne trebue românesc; dar' nu am înţeles, ca sĕ compilăm, ci o lucrare liberă corespundĕtoare referinţelor noastre — am înţeles eu. Eu nu am negat, că în manualele esistente nu ar fi material pentru toate obiectele, ci nu e sistematice tractat şi că limbagiul nu e corĕspundĕtoriu orisontului spiritual al copiilor.

Eu nu înţeleg, cu ce am eschis pedagogii români, când am reclamat scrierea unei cărţi româneşti în usul şcoalei române, că doară acei pedagogi români au sĕ o scrie ... Eu nu voiesc sĕ întroduc pe „Falusi iskolások könyve" în şcoalele române. Nu e aşa de rea cartea aceea, pe care sunt sigur, dl „Tu" n'o cunoaşte, căci se află şi nemţeşte: „Die ungarische Landschule". Este scrisă de Dr. Emericzy Géza, Gyertyánffy István şi Dr. Kiss Aron. În 1891 a ajuns ediţiunea a III., macar că limbagiul încă nu corĕspunde. — Despărţĕmêntul Bocşei a vĕḑut'o mai întâiu, apoi s'a pronunciat. Mi-se pare, că nu cestiunea ca atare, ci oare-care sensibilitate, că, veḑi doamne, cum sĕ fie şi la noi bună o împărţire a materialului, dacă aceea se află şi la maghiari şi germani? Aceasta a silit pe dl „Tu" sĕ lamenteze.

Sĕ nu avem teamă, că noi putem sĕ fim cei mai buni români cu cartea aceea, carea sĕ va scrie în spirit românesc.

Mândria naţională nu este ertat sĕ degenereze până la orbire, căci ce este bun, este bun ori unde ar fi.

Aceste, dle „Tu", le resping şi nu te las sĕ fii mai bun român de cât mine.

Cestiunea din parte-mi este încheiată. În principiu voiu discutá cu ori cine în adunarea generală.

Ramna, 20 Decembre 1895.

Romul *Ancuşa*, învĕtătoriu.

Literatură, artă şi ştiinţă.

A apărut în editura librăriei Carol Müller *Poesii* de *Ioan N. Roman*, Volumul în elegantă ediţie are 230 pagini.

A apărut Nr. 26 din „Biblioteca pentru toţi" *Duruy, Din Biografiile oamenilor celebri*, traducţie de Dumitru Stăncescu; volum mare, cuprinde biografiile celor mai mari oameni ai lumei (litere arte şi ştiinţe.) Acest volum se recomandă tuturor cetitorilor, deoare-ce este singurul de acest feliu la noi; ca înfăţişare este unul din cele mai frumoase al Bibliotecei pentru toţi, cuprindênd şi *18 ilustraţiuni admirabil esecutate*.

Compas românesc, anuar financiar de Petra-Petrescu, anul III, conţine: date statistice asupra institutelor române de bani; Legea comercială, partea I. despre comercianţi şi societăţile comerciale. De vêndare la autor în Braşov cu coroane 1.50.

Economiă.

Raportul general economic din sĕptĕmâna trecută. În decursul sĕptĕmânei pretutindenea a fost noros, umed, ploios, temperatura aproape ca cea de primavară, dar' cu toate astea vegetaţiunea nu a avut sĕ sufere nici o scădere. Apele sunt în starea lor normală, luntrile toate au putut sĕ comunice cu porturile lor în regulă.

Preţurile bucatelor în sĕptĕmâna trecută au rĕmas constante, dar' têrgul a fost slab de tot. *Grâul* nu aveá aproape nici o căutare; cu toate astea preţul lui nu a scăḑut. *Săcara* — puţin a fost căutată, abia 6000 de măji metrice s'au vêndut în Budapesta cu preţul de la 6 fl. 10 cr până la 6 fl. 25 cr.

Orzul încă a rĕmas stabil pe lângă preţurile sale: 4 fl. 80—5 fl. 10, cumpĕratori au fost puţini.

Ovĕsul nici a fost îmbiat nici căutat de cineva: au trecut peste tot circa 4000 de măji metrice cu 4 fl. 80—5 fl. 95; *prima* cu 6 fl.—6 fl. 20 cr.

Cucuruzul (păpuşoiul) marfă proaspetă a avut preţul de 3 fl. 85 3 fl. 95 cr.; *cel vechiu* a avut preţ mai bun: 5 fl.—5 fl. 65 şi a avut şi trecere.

Fărina (făina). În acest ram de comerciu negoţiarea stagnează de tot. Toate morile sunt desperate din causă că nu li-se ivesc cumpĕrători, până când de altă parte depositele (ambarele) sunt pline peste mĕsură de negoţ; nu se iveşte nici un prospect pentru ceva negoţ de esport, fiind-că preţurile de ađi nici că deschid o posibilitate pentru a têrguí cu lumea străină.

Porcii, untura (unsoarea), *slănina* (clisa) — fără căutare deosebită, fără preţuri.

Mierea şi ceara — absolut nici o căutare; cam aşa a mers negoţului de *prune* (uscate) şi de *lecfar* (pecmez).

Lâna nu se caută; *cartofii* vin tot mereu la têrg, vagoane întregi, urmarea e că li-se scade preţul fiind-că trebuinţele sunt acoperite, ulterioară căutare nu au. Cartofii pentru fabrice au trecut cu câte 1 fl. — 1 fl. 10 de maja m. la staţiune.

Fasolea (păsula) încă nu a avut prea bună căutare, dar' ea totuşi s'a ţinut la preţ: 8 fl. 25 — 8 fl. 75 cea albă; cea pistriţă a trecut cu 7 fl. 25 cr.; *păsula cea rotundă* 8 fl. 50 — 9 fl. 25 cr. maja. *Lintea*, cea mai mijlocie a trecut cu 9 fl.; cea bună şi frumoasă cu 13 fl. *Mazărea:* cu 8 fl. 50 — 9 fl. 50.

Posta Redacţiunei.

Dlui „Severinus": „Politicianul modern" în timpul presinte nu-l putem publicá chiar şi din motivul, că anumiţi oameni de ai nostri ar puté crede, că facem alusiuni la cineva; de altcum prea esagerată şi severă este descrierea.

Învitare de abonament

la

DREPTATEA

Cu ḑiua de 30 Novembre a. c. stilul nostru, espiră abonamentele pe acest cuartal şi cele făcute pe luna Novembre.

Rugăm şi invităm pe dnii abonaţi sĕ grăbiască cu renoirea abonamentelor, ca astfeliu sĕ remânem în curent cu espediţia foii.

Abonamentele se fac mai uşor prin mandate postale.

PREŢUL:

pe 1/4 de an fl. 2.50

pe 1 lună 85 cr.

Rugăm a se scrie curat şi legibil numele abonentului, locuinţa şi posta ultimă, eventual sĕ se lipească pe mandatul postal adresa tipărită sub carea li-se trimite „Dreptatea."

Cu stimă

Administraţia foii „Dreptatea."

Bursa de Budapesta din 22 Decembre 1895.

Datoriă de stat:

Renta de aur ung. 100, 500, 1000 . (sc. de d.)	5%	123.50
„ „ „ „ 10.000 . . . . „	4%	—.—
„ „ coroane ung. . . . . . „	4%	99.50
Obl. căilor fer. orient. 1876 . . . „	5%	126.75
„ „ „ de stat, 1889, aur. „	4½	129.—
„ „ „ „ „ „ arg. „	4½	101.75
Obl. cu premii ung., din 1870, 100 fl. buc. . . .		140.50
„ „ „ „ „ „ 50 „ „		140.—
Obl. de desdaun. regal., am., ung. . (sc. de d.)	4½%	100.75
„ „ „ „ croate . . . „	4½%	102.50
Bonuri rur. ung. . . . . „	4%	96.25
„ „ croate . . . . „	4%	97.—
Obl. regul. Tisei (Seghedin)	4%	143.75
„ hipot. croate, 100	5%	—.—
Asemnatele cas. de stat. 6 luni 100		—.—
Datoria de stat. com., hărtiă, Mai-Oct. . . .	4²/₁₀	98.75
„ „ „ „ „ Febr.-Aug. .	4²/₁₀%	98.75
„ „ „ „ arg. Jan.-Jul. . . .	4²/₁₀%	98.50
„ „ „ „ „ Apr.-Nov. . . .	4²/₁₀%	98.50
Renta de aur austr. (sc. de d)	4%	122.50
„ în coroane		98.50
Datoria de stat austr. 1854. 250 fl.	4%	149.—
„ „ „ „ 1860. 500 „	5%	147.50
„ „ „ „ 1860. 100 „	5%	158.25
„ „ „ „ 1864. 100 „		198.—
„ „ „ „ 1864. 50 „		198.—
Obl. craş. Budapesta 1890	4½%	100.15

Bance.

Banca anglo-austriacă 120	170.—
„ pe acţii Budapestană 100	129.50
„ „ „ a capitalei I emis. 100	98.—
„Hermes" intreprind. de bani 200	—.—
Banca de credit fiumană 80	126.50
„ „ „ gen. ung. 200	—.—
„ „ „ „ „ din 15 Iuliu	435.75
„ „ „ pe acţii Budast. 50	55.—
„ „ „ austriacă 160	—.—
„ „ „ „ din 4 Iuliu	351.50
„ industrială I ung. 150	197.—
„ „ şi comerc. ung. 100	—.—
„ „ „ „ din 15 Iuliu . .	112.50
„ croat-slavon. 100	—.—
„ de credit ung. 200	116.—
„ „ „ „ vechiă 100	—.—
„ „ „ „ II emis. 15 Iuliu	241.25
„ comercială ung. pestană 500	1132.—
„ com. şi industr. bpestană 100	—.—
„ de credit fonciar centrală 500	590.—
„ croată de escompt 200	—.—
„ de escompt şi zarafiă ung. 400 K. . . .	—.—
„ „ „ „ „ 15 Iuliu	259.—
„ austro-ungară 600	1000.—
„ „Unio" 200	—.—

Scrisuri fonciare.

„Albina", inst. de econ 5%	100.76
Banca civ. de credit Arad 5% 40 ani	101.—
„ „ „ „ „ 5%	101.—
„ „ „ „ „ 5½%	100.50
„ de credit ardeleană 5%	101.—
„ „ „ „ 4½% 40 ani	99.—
„ „ „ „ 4½% 50 ani	98.50
„ credit fonc. din Sibiiu 5%	102.25
„ „ „ „ „ 5½%	—.—
„ „ „ „ „ 6%	—.—
„ „ „ „ „ 4½% em. VI. . .	100.50
„ gen. din Sibiiu 110 5% 31.3 ani	—.—
„ „ „ „ 106 5% 40 ani	—.—
„ „ „ „ III emis 5%	102.25
„ „ „ „ IV emis. 4½%	100.50
„ I. de credit din Timişoara 5%	102.—
„ I. „ „ „ „ 4½%	99.50
Împrumut. băncii ung. hipotec. 4%	123.50
Obl. c. fr. bulg. 6%	122.—
„ cu prem. serb. 100 fr. 3%	40.—
„ „ „ „ „ „ (stamp. austr.) . 3%	40.75
„ soc. p. reg. Temeş-Bega 5%	140.—

Sorţuri private.

Împrumutul oraş. Viena din 1874, 100	174.50
Sorţuri din Buda 40	60.—
„ „ „ (st. austr.) 40	61.—
Sorturi reun. „Jó-sziv" 2	3.30
„ „ „ (st. austr.) 5	3.50
„ crucea roşie 5	12.—
„ „ „ (st. austr.)	12.50
Obligaţiunile basilicei 5	9.75
„ „ (st. austr.)	10.25
„ crucea roşie italian. 25 lire . . .	12.75
„ „ „ „ (st. austr.) . .	13.—
Instit. de cred. austr. 100	198.—
Crucea roşie austr. 10	19.—
Sorţi Pálffy 40	59.20

Monede.

Galbenul ces. şi reg. tesc.	5.95
„ „ „ „ verig.	5.93
„ austr.-ung. de 8 fl.	9.92
„ de 20 franci	9.93
20 marce	12.25
Lira de aur turcească	—.—
Argintul austr. şi ung.	—.—
100 marce germ. în papir	61.25
„ „ „ de bancă pr. 31 Juniu . . .	—.—

Têrgul de producte din Budapesta.

(Preţurile de la 22 Decembre 1895.)

Specia	Cualitatea	Preţul per 100 kgr. de la	Preţul per 100 kgr. până	Cualitatea	Preţul per 100 kgr. de la	Preţul per 100 kgr. până
Grâu Bănăţan vechiu . . .	74	—.—	—.—	75	—.—	—.—
Grâu Bănăţan „ . . .	76	—.—	—.—	77	6.50	6.55
Grâu Bănăţan „ . . .	78	6.60	6.65	79	6.70	6.75
Grâu Bănăţan „ . . .	80	6.75	6.80	81	—.—	—.—
Grâu de la Tisa „ . . .	74	—.—	—.—	75	—.—	—.—
Grâu de la Tisa „ . . .	76	—.—	—.—	77	6.55	6.60
Grâu de la Tisa „ . . .	78	6.75	6.70	79	6.75	6.80
Grâu de la Tisa „ . . .	80	6.80	6.85	81	—.—	—.—
Grâu Bpestan „ reserv .	74	—.—	—.—	75	—.—	—.—
Grâu Bpestan „ „ .	76	—.—	—.—	77	6.50	6.55
Grâu Bpestan „ „ .	78	6.65	6.70	79	6.75	6.80
Grâu Bpestan „ „ .	80	6.80	6.85	81	—.—	—.—
Grâu de la Alba „ . . .	74	—.—	—.—	75	—.—	—.—
Grâu de la Alba „ . . .	76	—.—	—.—	77	6.50	6.55
Grâu de la Alba „ . . .	78	6.65	6.70	79	6.75	6.80
Grâu de la Alba „ . . .	80	6.80	6.85	81	—.—	—.—
Grâu de Bacica „ . . .	74	—.—	—.—	75	—.—	—.—
Grâu de Bacica „ . . .	76	—.—	—.—	77	6.60	6.65
Grâu de Bacica „ . . .	78	6.70	6.75	79	6.80	6.85
Grâu de Bacica „ . . .	80	6.85	6.90	81	—.—	—.—
Secară nouă, pr. . .	70—72	5.05	5.10	—	—	—
Orz nou	60—62	—.—	—.—	de nutreţiu		
Orz nou	62—64	—.—	—.—	de vinars		
Orz nou	64—66	—.—	—.—	de bere		
Ovĕs vechiu	39—41	6.85	7.20	—	—	—
Ovĕs nou	39—41	—.—	—.—	—	—	—
Porumb vechiu	75	5.05	5.10	străin		
Porumb nou	73	4.75	4.80	—	—	—
Porumb vechiu	—	—.—	—.—	Bănăţan		
Porumb nou	—	—.—	—.—	—	—	—
Rapiţă nouă	—	—.—	—.—	Bănăţan		
Birişcă vechiă	—	—.—	—.—	—	—	—

Têrgul de producte pe termin.

Grâu Sept.-Oct. . . . în bani per 100 kgr.	6.69 şi	6.71
Grâu la Mart.-Apr. . „ „ „ „ „	7.05 şi	7.06
Grâu Maiu-Iuniu . . „ „ „ „ „	—.— şi	—.—
Sĕcară la Sept.-Oct. . „ „ „ „ „	5.06 şi	5.07
Porumb Maiu-Iuniu . „ „ „ „ „	6.13 şi	5.15
Porumb Iul.-Aug. . . „ „ „ „ „	5.07 şi	5.09
Porumb Aug.-Sept. . „ „ „ „ „	5.08 şi	5.10
Ovĕs la Sept.-Oct. . . „ „ „ „ „	5.87 şi	5.89
Ovĕs la Mart.-April . „ „ „ „ „	—.— şi	—.—
Rapiţă Aug.-Sept. . . „ „ „ „ „	9.45 şi	9.50

Preţurile bucatelor din piaţa Timişoarei.

De la 22 Decembre 1895.

După notările societăţii „Lloyd" din Timişoara.

Grâu, greutatea cualit. 78 chil. per 100 chil. .	5.85—5.90
Grâu, greutatea cualit. 79 chil. per 100 chil. .	5.90—5.95
Sĕcară, greutatea cualit. per 100 chil. .	4.60—4.70
Orz, greutatea cualit. per 100 chil. .	6.00—6.10
Ovĕs, venturat per 100 chil.	6.40—6.50
Cucuruz, nou per 100 chil.	5.70—5.75

S'a tipărit în tipografia Heinrich Uhrmann în Timişoara.